

11. Пикельная В.С. Содержание и организация руководства учебно- воспитательным процессом в училище. М., 1985.
12. Портнов М.Л. Азбука школьного управления. М., 1991.
13. Пархоменко І.М. Аналіз моделей атестації керівників загальноосвітніх навчальних закладів // Освіта на Луганщині. — 2006. — №1 (24). — С. 62—67.
14. Пархоменко І.М. Теоретичний аналіз оцінювання управлінської діяльності керівників загальноосвітніх навчальних закладів // Наша школа. — 2006 — № 2—3. — С. 23-30.
15. Пархоменко І.М. Атестація як процес періодичного оцінювання керівників загальноосвітніх навчальних закладів // Науковий часопис НПУ ім. М.П.Драгоманова, — серія 16: «Творча особистість учителя: проблеми теорії і практики», —2006. —Вип. 5(15). — С.208-213.

У статті презентовано технологію автора атестації керівників навчальних закладів у контексті Європейського вектора розвитку освіти шляхом використання базового Стандарту професійної діяльності директора школи України.

Ключові слова: атестація, керівник навчального закладу, базовий Стандарт професійної діяльності директора школи України.

В статье представлена технология автора аттестации руководителей учебных заведений в контексте Европейского вектора развития образования путем использования базового Стандарта профессиональной деятельности директора школы Украины.

Ключевые слова: аттестация, руководитель учебного заведения, базовый Стандарт профессиональной деятельности директора школы Украины.

The paper presented the technology appraisal heads of educational institutions in the context of the European vector of basic education through the use of professional standards headmaster Ukraine.

Key words: certification, the head of the institution, the basic professional standards headmaster Ukraine.

УДК 372.882

**С.М. Веретеннікова
м. Ладжін, Україна**

КРИТИЧНЕ МИСЛЕННЯ ЯК СПОСІБ РОЗВИТКУ ОСОБИСТОСТІ ДИТИНИ

*«Якщо вчитель поєднує в собі любов до справи і до учнів — він справжній учитель»
Л.М. Толстой*

Постановка проблеми. Сучасне інформаційне суспільство — це період високих технологій, що потребує від освіти формування компетентної та активної особистості. Поступове впровадження гуманістичної парадигми освітнього процесу веде до певної зміни ролі й функцій учителя, зростання його самостійності на етапі прогнозування, конструювання й організації, що приводить відповідно до підвищення відповідальності за результати своєї праці. Саме на досягнення кінцевого результату — розвитку особистості через призму формування життєво необхідних компетентностей — націлена сучасна модель освіти. Життєвий досвід дитини — вирішальний фактор формування особистості, а вся система навчання і виховання повинна допомогти їй виявити у собі і розвинути те, що їй органічно притаманне. Нові вимоги ставлять за практично значущу мету діяльності вчителя не управління процесом засвоєння учнями знань, а педагогічний супровід формування компетентної особистості.

Аналіз попередніх досліджень. Виховання особистості мислячої, самостійної, творчої — соціальне замовлення інформаційного суспільства. Уміння працювати з інформацією упродовж життя: здобувати її, переробляти, застосовувати для індивідуального розвитку і самовдосконалення, передавати і в результаті — уміння спілкуватися повинно стати

невід'ємною рисою життя людей XXI століття. Упровадження нових освітніх технологій особистісно зорієнтованого навчання на уроках — це передумова активної пізнавальної діяльності учнів: нестандартна, цікава, творча робота, яка пробуджує у дітей інтерес до знань і сприяє емоційному, духовному та інтелектуальному розвитку школярів. Однією з інноваційних технологій, що допомагає учню не тільки засвоїти певний обсяг знань, а й сприяє розвитку його особистісних якостей, є технологія формування та розвитку критичного мислення [2].

Розвиток критичного мислення стає актуальним під час інтенсивних соціальних змін, коли неможливо діяти без постійного пристосування до нових політичних, економічних та інших обставин, без ефективного розв'язання проблем, значну частину яких неможливо передбачити. Саме тому очевидна життєва необхідність критичного мислення для вітчизняної освітньої системи. Тільки таким шляхом можна міркувати про розвиток демократії відповідно до вимог світового суспільства [3].

Мета статті — висвітлення значення критичного мислення як способу розвитку особистості дитини з власного досвіду вчителя загальноосвітньої школи.

Виклад основного матеріалу. Інноваційний момент мого досвіду роботи передусім простежується у характері взаємовідносин усіх учасників педагогічного процесу. По-перше, на уроці створюється особлива атмосфера взаємодовіри та взаємоповаги. По-друге, використовуються стилі спілкування на основі партнерства та захоплення спільною творчою діяльністю. Педагог не навчає, виховує чи розвиває, а співпрацює з учнями, навчаючись і самовдосконалюючись разом з ними. Тільки таким чином можливо досягти мети — як спосіб розвитку особистості, готової до життя у світі, що постійно змінюється, здатної до навчання та самовдосконалення, до прийняття ефективних рішень.

Тепер уже неможливо навчати традиційно: у центрі навчально-виховного процесу має бути учень. Від його творчої активності на уроці, вміння доказово міркувати, обґрунтовувати свої думки, вміння спілкуватися з учителем, учнями класу, залежить успіх у свідомому опануванні шкільної програми.

Розвиток критичного мислення — це дуже важливий аспект не лише у навчанні, а й у повсякденному житті, де герої є реальними, а їхні вчинки — це дії твої і твоїх дітей. Навчити дітей мислити критично — означає правильно поставити запитання, спрямувати увагу в правильне русло, вчити робити висновки та знаходити рішення. Для того, щоб кожна дитина могла розвинути свої творчі можливості, необхідне розумне керівництво з боку вчителя.

Моя мета — створити ситуацію успіху для розвитку особистості дитини, дати можливість кожному вихованцеві відчувати радість досягнення, усвідомлення своїх здібностей, віру у власні сили; допомогти дитині зрости в умовах успіху, дати відчувати радість від здолаття труднощів, допомогти зрозуміти, що задарма в житті нічого не дається, скрізь треба докласти зусиль. І тоді успіх супроводжується відчуттям радості та задоволення від діяльності, виникає почуття компетентності.

Практика моєї роботи показала, що усвідомлення ситуації успіху самим учнем, розуміння її значущості виникає тільки після здолаття дитиною своєї боязкості, невміння, незнання, психологічного ураження та інших видів труднощів.

Кожна дитина має до чогось певні здібності. Моє завдання — відшукати найменші пагінці таланту, розвивати їх.

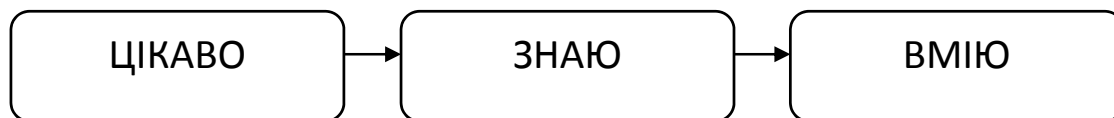
Адже в майбутньому трудовому житті стануть у пригоді міцна пам'ять, гостре око, хороший смак, образне мислення, повага до думки співрозмовника.

Бажаєш, щоб тебе почули, — навчись слухати інших — ось девіз уроків з використанням технології критичного мислення. Створення ситуації успіху, віра в дитину та вираховування її індивідуального стилю діяльності найбільш продуктивно впливає на мотивацію навчальної діяльності учнів, які згодом діють за сценарієм «переможця». А саме: **«Я сьогодні кращий, ніж учора!»** Тільки таким чином можна забезпечити умови для повноцінного розвитку особистості, формування в неї творчого критичного мислення.

О. Пометун серед усіх мотивів навчальної діяльності центральним і найсильнішим називає

пізнавальний інтерес, що виникає і зміцнюється лише в ситуації пошуку нових знань, інтелектуального напруження та самостійної діяльності [7].

Роботу з виховання пізнавальних інтересів на уроках я будую у такій послідовності:

Найбільш цікавим є те, що максимально розвиває самостійність дитини, збуджує її думку.

Будучи вчителем світової літератури, російської мови та етики, я зрозуміла, що саме ці предмети дають можливість дитині зрозуміти, що таке життя, вчитися крокувати тернистою життєвою стежиною, бути впевненим, стати особистістю, розуміти, що помилка — це крок до істини, уміти прощати і сподіватись на прощення. Тому, вважаю своїм завданням - розвивати критичний погляд кожної дитини у навчальному процесі, виховувати особистість, яка здатна приймати рішення, відповідати за свої вчинки, учитись робити власний вибір і не підганяти особистість під єдиний стандарт, спрямовувати зміст навчання на стимулювання «роботи душі».

Згадуються слова Р. Бріска: «Окрема людина не подібна до іншої, різниця між ними суттєва, тому вчитель повинен працювати з кожним індивідумом по-різному». У кожному класі є дитина, душа якої — таємниця. На перший погляд здається, що учень не має словникового запасу, не вміє розкривати свою думку, байдужий до всього, що відбувається на уроці. А насправді, очі висвітлюють глибоку думку і розуміння почутого. Важливо «не загубити» цю Особистість, не дати їй залишитись на самоті з власними комплексами. Тому, мій девіз у процесі формування критичного мислення особистості — пробудити, викликати зацікавленість, упевненість, схвилювати, спровокувати учнів пригадати те, що вони знають. Дотримуюсь правила: якомога рідше говорити слова «неправильно», «неправий», а мотивувати слово «доведи». Адже мої предмети дають можливість сперечатись, доводити, мислити, шукати правильний шлях. Часто повторюю: «Я мислю — значить я живу».

Дитина має винести з уроку не лише вивчений чи закріплений матеріал, а ще й осмислити почуте, поміркувати над ним. Для того, щоб не допускати на уроці «розумового ледарства», використовую інноваційні та інформаційні технології та методи: «звинувачення — урок — захист», групову технологію, метод «прес», план — дія, метод проблемних ситуацій, до складу яких входить ситуаційний ланцюжок, аукціон розумних думок, фрейдівський метод «зелене — червоне крісло», метод «займи позицію». Вважаю важливим на завершення уроку використовувати метод «мозковий штурм» тощо. Вважаю за потрібне до домашніх завдань долучати батьків у процесі роботи над проблемними питаннями, використовую метод «інтерв'ю з батьками».

Я дотримуюся думки: дитина має відповідати на уроці не те, що хоче почути вчитель, а те, що думає сама дитина. Тільки тоді вчитель зможе зрозуміти покоління, з яким працює, разом з тим спрямувати мислення дитини на пошук власних рішень проблемних ситуацій.

Розширюючи світогляд особистості, необхідно використовувати міжпредметні зв'язки, що сприяє вихованню підрастаючого покоління в дусі патріотизму. Встановлюється взаємозв'язок з історико-літературним аналізом, що дає розуміння соціально-історичного процесу розвитку суспільства.

Наш час — це час суттєвих змін у науці, техніці, інформаційному середовищі, освіті. Суспільству потрібні люди, які здатні приймати нестандартні рішення, вміють творчо мислити. Тому одним із пріоритетних напрямків нашої держави є турбота про обдаровану дитину та талановиту молодь, її творчий, інтелектуальний, духовний та фізичний розвиток. Пам'ятаймо, що у кожної дитини є свій талант. Задача вчителя виявити його. Як зазначено у Національній доктрині розвитку Освіти: «Держава повинна забезпечувати ... розвиток творчих здібностей і навичок самостійного наукового пізнання, самоосвіти і самореалізації особистості» [1].

Першочерговими завданнями кожного вчителя — розвивати ініціативність учнів, здібності

до самостійного формування нових знань, умінь, способів дій; привчити дітей бачити в кожному предметі необхідність його вивчення. Працюючи в школі, потрібно намагатись показати дітям, що світова література — інтелектуальний досвід високого рівня, цікавий і потрібний предмет. Використання критичного мислення — це процес постійної співпраці вчителя та учня. Навчальний процес організовується як живий контакт партнерів, зацікавлений один у одному та в справі, якою вони займаються разом. Навчальний процес зливається з життям, із рішенням реальних творчих задач. Звичайно, це залежить, у більшості, від особистості вчителя, його любові до дітей, його майстерності, від методів, якими він користується на уроках, бажання зацікавити дітей. Якість реалізації ідеї залежить від двох важливих моментів: учитель має почути кожного учня, а учень має повірити учителю.

Як спрямувати інтерес дитини до розумної книги? Як зацікавити дитину чарівним словом російської мови? Як спрямувати думки на пошук, дискусію?

Зовнішній аспект активної навчальної діяльності школярів полягає в тому, що до цієї діяльності необхідно залучити всіх учнів класу і кожного з них.

Ця вимога може бути здійснена тільки за допомогою умілого поєднання фронтальної, групової, індивідуальної роботи учнів, а також за допомогою сучасних засобів навчання.

Які уміння та навички розкриває в учня критичне мислення? Уміння порівнювати літературні твори за жанром, структурою, тематичною спрямованістю, різними перекладами. Навички всебічного аналізу проблемної ситуації. Здатність приймати й аналізувати рішення. Можливість вільно висловлювати власні думки. Розвиток уяви, творчості. Вміти вислуховувати іншого, узагальнювати почуте. Уміння чітко формулювати власну думку, цінувати час, тощо...

Колективна та індивідуальна робота для розвитку особистості дитини активізується такими прийомами, як метод евристичної бесіди, різного роду дидактичної опори (наочно-образні, або асоціативні ланцюжки, план-дія, тощо), самостійні завдання, які передбачають активізацію уваги учнів (наприклад, «п'ятихвилинка мовчання» — самостійно продовжити думку письменника, скласти математичне рівняння завдяки ключовим словам, тощо), порівняння результату своїх дій із зразком (контроль), «захист робіт» (форма роботи довільна), рецензування робіт чи відповідей учнями чи вчителем, самоперевірка та взаємоперевірка.

Ще один прийом активізує почуття відповідальності за прийняте рішення у групі — «Аукціон розумних думок». Визначаються лоти (ключові слова), до них підбираються синоніми або антоніми тощо. Лот «продається» групі, яка завершить відповідний ряд.

У процесі педагогічної діяльності переконуюсь, що саме ігри, моделювання проблемних ситуацій, розв'язання життєвих задач завдяки диспутам та дискусіям, уявним подорожам, проектним роботам тощо..., сприяють формуванню особистості дитини. У кожній навчальній темі, і на уроках російської мови, і на уроках світової літератури, і на уроках етики створюються умови для розвитку критичного мислення. Наприклад: і диспут, і дискусія потребує толерантного ставлення до думки опонента. Використовуємо прийом «Зеленого крісла та червоного» (— Я згоден з думкою, що ... , але дозволь не погодитись з ...).

Важливе місце в навчальному процесі займають домашні завдання, тому інколи пропоную їх нестандартно: ребуси, вікторини, кросворди, що дає можливість самостійно опрацьовувати додаткову літературу (на якій акцентує увагу вчитель), вести пошукову роботу в світовій мережі Інтернет, навчитись узагальнювати, робити правильні висновки, складати, оформляти різного типу роботи.

Важливе місце у розвитку особистості дитини займає сім'я. Думка батьків, їх життєва позиція, підключення як до навчального процесу, так і до виховного відчуття, що сприяє розвитку критичного мислення. Тому пропоную у пошуках відповіді на проблемні запитання звернутися за допомогою до рідних у формі інтерв'ю.

З метою виховання всебічно розвинутої дитини доцільно застосовувати інтерактивну дошку, яка дає змогу розвантажити вчителя на уроці від другорядних дій, раціональніше спрямувати його зусилля на керування навчальною діяльністю учня, зробити процес сприймання ним, а отже, і засвоєння навчального матеріалу більш ефективним. Учні виконують роботу,

демонструючи домашні завдання і на планшетах.

Істинне розуміння предмету світової літератури, яке дозволяє ефективно застосовувати набуті знання, неможливе без прочитаних творів, додаткової інформації, корисних джерел, що сприяє розвитку особистості дитини — це творчий процес, який вимагає активної роботи мислення, уяви, фантазії. Пропоную прийом «Прогнозоване читання», ефективність якого відчувається при опрацюванні невеликих за розмірами творів. Ознайомившись з будь-якою частиною тексту, учні роблять спробу передбачити події, що будять уяву, фантазію, розвивають мислення, а не просто формують рутинні уміння і навички. При відповіді має бути мотивація з огляду часу, подій, обставин.

Спонукає до чіткого уявлення дослідження поняття «композиція твору», «план-дія». Прийом спрямований на асоціативне уявлення дитини у поєднанні із послідовними «картинками». Форму виконання пропоную довільну: в зошиті пишемо або символами малюємо, або у формі картинок.

Малюнки дітей до твору сприяють уважному читанню. Кожна творча робота регламентована (2-3 хв.).

У 8-11 кл. не часто, але ретельно, з чітким регламентом, учні презентують проектні роботи. Як правило, це групова, пошуково-інформаційна, дослідницька діяльність. Наприклад: Байрон і Україна. Байрон у перекладах російських і українських перекладачів, тощо...

У процесі викладу нового матеріалу використовується життєвий досвід дітей. Так під час бесіди часто виникають проблемні ситуації, які змушують учнів логічно мислити, усвідомлювати, що в кожному творі можна знайти для себе щось дуже важливе, що допоможе у подальшому реальному житті. Це розвиває в них критичне мислення, робить урок цікавішим і захоплюючим.

У сучасному суспільстві навчання можна організувати таким чином, що джерелом знань виступатиме не тільки вчитель, а й комп'ютер, телевізор, відео. Учні, відповідно, мають уміти осмислювати отриману інформацію, трактувати її, застосовувати в конкретних умовах; водночас думати, розуміти суть речей, уміти висловити особисту думку, прислухатися до думки іншого. Відбувається колективне, групове, індивідуальне навчання, навчання у співпраці, коли вчитель і учні — рівноправні суб'єкти навчання.

Звичайно, без навчальних посібників та іншої доступної літератури працювати на рівні вимог часу і забезпечувати ефективність і якість роботи неможливо.

Висновок. З гордістю можу сказати: діти в школі творчі з яскравою фантазією, широким діапазоном уяви. Я вважаю, що навчальний процес, як і виховний, дає можливість впливати на формування критичного мислення особистості і навіть тієї, яка на шляху особистого становлення.

Література:

1. Національна доктрина розвитку освіти, 2013.
2. Заєць Т.І. Розвиток критичного мислення на уроках словесності / Т.І. Заєць // «Вивчаємо українську мову та літературу». — №25. — 2008.
3. Сідень І.О. Критичне мислення на уроках української літератури / І.О. Сідень // «Вивчаємо українську мову та літературу». — №16-18. — 2009.
4. Клустер Д. Что такое критическое мышление? / Д. Клустер. — Електронний ресурс.
5. Кучеренко Т.А. Інновації як умова ефективної організації навчально-виховного процесу в школі / Т.А. Кучеренко // Відкритий урок. — №7-8. — 2003.
6. Лидсней Г. Творческое и критическое мышление / Г. Лидсней. — Електронний ресурс.
7. Пометун О. Сучасний урок інтерактивного навчання / О. Пометун, Л. Пироженко. — К. : Видавництво А.С.К. — 2004.
8. Солодка І.П. Уроки зарубіжної літератури у технології розвитку критичного мислення / І.П. Солодка. — Електронний ресурс. — 2009р.

У статті розглядається поняття критичного мислення, розглядаються способи розвитку особистості дитини, які базуються на власному досвіді автора — як учителя загальноосвітньої української школи.

Ключові слова: критичне мислення, формування особистості дитини, особистісно орієнтовний підхід, власна думка, ситуація успіху, інноваційність, досвід.

В статье раскрывается понятие критического мышления, рассматриваются способы развития личности ребенка, которые основываются на собственном опыте автора, как учителя общеобразовательной украинской школы.

Ключевые слова: критическое мышление, формирование личности ребенка, личностно-ориентированный подход, собственное мнение, ситуация успеха, нестандартность, инновационность, опыт.

This article illuminates the conception of critical thinking. It is also examines the methods of child's personality development / all these methods are based on author's own experience, which was collected during many years of working at Ukrainian school of general education.

Key words: critical thinking, the child's personality, personality-oriented approach, personal opinion, the situation of success, innovation and experience.

УДК 376.545

М.М. Кабанець
м. Донецьк, Україна

РЕГІОНАЛЬНІ ПРОГРАМИ ПІДТРИМКИ ОБДАРОВАНИХ ШКОЛЯРІВ У ДОНЕЦЬКІЙ ОБЛАСТІ

Постановка проблеми у загальному вигляді та її зв'язок з важливими науковими та практичними завданнями. На сучасному етапі розвитку суспільства особливої актуальності набула проблема забезпечення особистісної, соціальної самореалізації та професійного самовизначення обдарованої молоді в нових умовах. Це зумовлено соціально-економічними перетвореннями в українському суспільстві, що викликають необхідність у формуванні інтелектуального потенціалу нації, який залежить від якості підготовки фахівців, спроможних висувати перспективні ідеї, критично аналізуючи попередній досвід, та реалізовувати їх в інноваційному за типом розвитку суспільстві.

Протягом останніх двох десятиліть одним зі стратегічних напрямів розвитку освіти в Донецькій області визначено спрямованість на становлення та розвиток особистості, реалізація чого в свою чергу передбачає створення дієвої системи підтримки та розвитку обдарованої особистості.

Аналіз попередніх досліджень та публікацій, в яких започатковано розв'язання проблеми. Дослідження проблеми дитячої обдарованості має давню історію, проблема ж ефективного навчання обдарованої молоді залишається актуальною і донині. Питанням обдарованості присвятили свої роботи видатні зарубіжні та вітчизняні дослідники, серед яких Б. Блум, Д. Богоявленська, Дж. Гілфорд, Б. Кедров, В. Лоуенфельд, Г. Пассоу, Я. Пономарьов, Дж. Рензулі, С. Рубінштейн, Р. Стенберг, Дж. Стенлі, П. Торренс та ін. В останні десятиріччя вітчизняними представниками педагогічної та психологічної наук зроблено вагомий внесок у дослідження питань дитячої обдарованості. Різним аспектам обдарованості присвячені праці таких учених, як: В. Алфімов, О. Антонова, М. Гнатко, С. Гончаренко, І. Зверева, Л. Коваль, О. Кульчицька, В. Моляко, О. Музика, С. Сисоєва, В. Слуцький, В. Паламарчук, В. Юркевич та ін. Зарубіжний досвід педагогічної підтримки обдарованої молоді вивчали П. Тадеєв, О. Бочарова, І. Бабенко, Л. Кокоріна та інші.

Виділення невирішених раніше частин загальної проблеми, яким присвячується означена стаття. У Донецькій області накопичено великий досвід організації педагогічної підтримки обдарованих школярів, узагальнення якого сприятиме підвищенню ефективності організації педагогічної діяльності з означеною категорією дітей в Україні на сучасному етапі.